

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПРИЄДНАННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОЇ КОНВЕНЦІЇ ПРО ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ І ОСНОВОПОЛОЖНИХ СВОБОД

PROBLEMS AND PROSPECTS OF THE EUROPEAN UNION'S ACCESSION TO THE EUROPEAN CONVENTION FOR THE PROTECTION OF HUMAN RIGHTS AND FUNDAMENTAL FREEDOMS

Муризіна М.С., студентка IV курсу господарсько-правового факультету
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Фоміна В.Д., студентка IV курсу факультету юстиції
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Стаття присвячена проблематиці приєднання Європейського Союзу до Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод (далі – ЄКПЛ).

Визнання Європейським Союзом ЄКПЛ стало важливою складовою у реалізації захисту прав людини та основоположних свобод на території всіх держав-членів. З 1950 року Конвенція залишається унікальним й універсальним документом, що покликаний захищати основоположні права і свободи громадян. ЄКПЛ утверджує єдині для всіх цінності, а саме: права людини, демократію як форму правління та верховенство права та інші.

Значний проміжок часу ЄС намагається визначитись з умовами, на яких планується відбутися приєднання до Конвенції. Хоча даний процес було дещо призупинено, у 2020 році переговори було знову відновлено, що є позитивним сигналом до вжиття необхідних та поступових дій до реалізації такого серйозного кроку на шляху до захисту прав людини в ЄС. У даній роботі висвітлено історичні передумови на шляху приєднання Європейського Союзу до ЄКПЛ, надана власна оцінка проблем, що являють собою перешкоди на шляху до прийняття такого важливого рішення, а також проаналізовано перспективи та можливості вирішення питань, які пов'язані з таким приєднанням.

Вимога приєднання ЄС до Конвенції закріплена на рівні Лісабонської угоди, що є основним орієнтиром на шляху посилення регламентації й утвердження прав людини та основоположних свобод. Саме з цієї причини не полишаються спроби досягти консенсусу та розробити рішення, яке було б однаково прийнятним та дієвим для Європейського Союзу з одного боку та Ради Європи з іншого. У цій роботі висвітлено погляди науковців стосовно шляхів такого приєднання та події, що вплинули на розвиток окресленого питання. Проаналізовано висновки Суду ЄС та викладено власний погляд стосовно подолання труднощів, пов'язаних з приєднанням Європейського Союзу до Конвенції з обґрунтуванням власної позиції щодо можливостей такого приєднання з урахуванням специфіки права ЄС.

Труднощі зумовлені унікальністю самого ЄС та його правовою природою. Сформувавшись на стику міжнародного та національного права, поєднуючи правові інститути, їх принципи та механізми, Союз являє собою суб'єкт права *sui generis*. В рамках такого унікального суб'єкта сформувалася і своя неординарна система права під назвою *acquis communautaire*, що являє собою увесь обсяг джерел в межах права ЄС, які регулюють відносини в межах Європейського Союзу.

У роботі нами було запропоновано варіанти усунення перепон на шляху до приєднання до ЄКПЛ. Викладено власне бачення стосовно вирішення проблеми приєднання Європейського Союзу до Європейської Конвенції з захисту прав людини та основоположних свобод.

Ключові слова: Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод, Європейський союз, приєднання, переговори, висновок, Суд ЄС.

The article is devoted to the issue of the accession of the European Union to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms (hereinafter – ECHR).

The recognition of the ECHR by the European Union has become an important component in the implementation of the protection of human rights and fundamental freedoms on the territory of all member states. Since 1950, the Convention has remained a unique and universal document designed to protect the fundamental rights and freedoms of citizens. The ECHR affirms values that are common to all, namely: human rights, democracy as a form of government, and the rule of law, among others.

For a considerable period of time, the EU has been trying to determine the conditions under which accession to the Convention is planned to take place. Although this process was somewhat suspended, in 2020 the negotiations were resumed again, which is a positive signal to take the necessary and gradual actions to implement such a serious step on the way to the protection of human rights in the EU. This paper highlights the historical prerequisites for the accession of the European Union to the ECHR, provides its own assessment of the problems that are obstacles to the adoption of such an important decision, and also analyzes the prospects and possibilities of solving issues related to such accession.

The requirement for the EU to join the Convention is fixed at the level of the Lisbon Agreement, which is the main reference point on the way to strengthening regulation and affirming human rights and fundamental freedoms. It is for this reason that attempts to reach a consensus and develop a solution that would be equally acceptable and effective for the European Union on the one hand and the Council of Europe on the other do not stop. This work highlights the views of scientists regarding the ways of such joining and the events that influenced the development of the outlined issue. The conclusions of the Court of Justice of the European Union are analyzed and one's own point of view is presented regarding overcoming the difficulties associated with the accession of the European Union to the Convention with justification of one's own position regarding the possibilities of such accession taking into account the specifics of EU law.

The difficulties are due to the uniqueness of the EU itself and its legal nature. Formed at the junction of international and national law, combining legal institutions, their principles and mechanisms, the Union is a subject of *sui generis* law. Within the framework of such a unique entity, its own extraordinary system of law called *acquis communautaire* was formed, which represents the entire volume of sources within the limits of EU law that regulate relations within the European Union.

In our work, we proposed options for eliminating obstacles on the way to joining the ECHR. The own vision regarding the solution to the problem of joining the European Union to the European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms is outlined.

Key words: Convention on the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, European Union, accession, negotiations, conclusion, EU Court.

Вступ. Відомо, що одним з неформальних критеріїв членства в ЄС, які опосередковано впливають з установчих договорів та інших актів Союзу, проте не є офі-

ційно закріпленими, є членство в Раді Європи. З огляду на це, усі 27 держав-членів Європейського Союзу, що одночасно перебувають у складі Ради Європи, вже при-

єдналися до Європейської конвенції з прав людини. ЄС зі свого боку визнав спеціальне значення ЄКПЛ, проте не став її учасником, з огляду на це ми не можемо віднести Конвенцію з прав людини до джерел права ЄС. Тут необхідно констатувати, що за таких обставин дії установ, агентств та інших органів ЄС наразі не можуть бути оскаржені в Європейському суді з прав людини. Склалася ситуація, за якої особи можуть подавати скарги проти держав-членів ЄС до ЄСПЛ щодо їхніх дій під час виконання права ЄС, проте сам Союз не може офіційно брати участь у цих процедурах. Приєднання у перспективі дозволило б йому стати учасником у цих справах та забезпечило б виконання рішень ЄСПЛ поряд зі своїми державами-членами. На жаль, аналіз історичного перебігу розвитку цього питання, а також викладених позицій Суду ЄС з цього приводу викликають сумніви щодо дійсного прагнення ЄС приєднатися до ЄКПЛ та визнати компетенцію ЄСПЛ у повному обсязі. Єдиний механізм захисту прав людини в ЄС відсутній. Така система захисту функціонує на рівні держав-членів Європейського Союзу та доповнюється системою захисту на рівні Євросоюзу. Проблема існування двох систем, що існують паралельно і протягом більше ніж 50 років не можуть перетнутися, досі залишається актуальною, хоча обидві, по суті, переслідують одну мету та покликані забезпечити всебічний і повний захист прав громадян.

Приєднання покликане створити умови для гарантування узгодженості і відповідності між правом ЄС та положеннями ЄКПЛ. Перше надасть громадянам реальну можливість оскаржити дії ЄС перед Європейським судом з прав людини. Міжнародний нагляд повинен поліпшити регламентацію прав громадян та способи їх захисту не тільки на національному, наднаціональному, міжнародному рівні, що є суттєвим кроком у розвитку інституту захисту прав громадян. Однак, на цьому моменті і з'являється своєрідний камінь спотикання, адже Суд ЄС має власну думку стосовно функцій і компетенцій ЄСПЛ та чітко окреслює свою роль у регулюванні права ЄС.

Актуальність цього питання обумовлена тим, що 29 вересня 2020 року Європейська комісія і 47 держав-членів Ради Європи відновили офіційні переговори про приєднання Європейського Союзу до Європейської конвенції про права людини. Оскільки таке приєднання означатиме, що ЄС буде підпорядковується тим же правилам і тій же системі міжнародного нагляду за дотриманням прав людини, що і його 27 держав-членів і 20 інших членів Ради Європи (не членів Європейського Союзу) – є дуже суттєвим та відповідальним кроком. Як вже зазначалося, Європейський Союз визнає Європейську конвенцію 1950 р., але не є її учасником, а тому вона не складає частину *acquis* ЄС.

Хоча ЄС і не є стороною ЄКПЛ, Суд ЄС застосовує загальні принципи проголошені Конвенцією, які є прийнятними для всіх країн-учасниць, що визнали її частиною свого законодавства. Постає логічне питання, що саме вплинула на такий перебіг подій та стало перешкодою на шляху приєднання ЄС до ЄКПЛ.

Метою статті є визначення необхідності приєднання ЄС до Конвенції з захисту прав людини та перспективи такого приєднання. Хоча відповідне зобов'язання прямо випливає із Лісабонського договору, який є установчим документом Європейського союзу, позитивних зрушень з цього приводу не відбулося. Для вирішення цього питання передбачено виконання наступних **завдань:** аналіз рішень Суду ЄС, висновки якого вплинули на Проекти Угод про приєднання до ЄКПЛ та прогнозування майбутнього розвитку подій у цьому напрямку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченням цього питання займалися не тільки національні, а й значна кількість провідних науковців іноземних держав. Серед них суттєве значення мають наукові праці Т. Комарової,

О.Сердюка, Л. Фалалєєвої. Серед зарубіжних вчених відзначились Р. Арнольд, С.П. Добрянського, С. Дуглас-Скотт, К. Екес, Дж. Заккароні, Ф. Кореніка, М. Куйєра, Дж. Одермата.

Однак, незважаючи на таку злободенну тему – у науковій доктрині практично відсутні дослідження сучасного стану реалізації приєднання ЄС до Конвенції, а саме періоду з моменту винесення сумнівного Висновку 2/13 і до теперішнього часу.

Виклад основного матеріалу: Вивчення даної теми слід розпочати з аналізу історичних передумов, які в багатьох аспектах стали причиною існування окресленої ситуації з приєднанням ЄС до Конвенції, вирішення якої потребує логічного завершення.

Із самого початку створення Європейських співтовариств мало на меті забезпечення економічної стабільності в питаннях вузької направленості та взагалі не мало на меті передбачення можливостей порушень прав осіб, а також ефективних механізмів їх захисту. У 1952 р. Європейське об'єднання вугілля та сталі було націлене лише на плідну економічну співпрацю між учасниками об'єднання. У 1957 р. заснування Європейського економічного співтовариства та Європейського об'єднання з атомної енергетики ніяким чином також не регламентувало права громадян.

Компетенція інститутів європейських співтовариств у сфері захисту прав людини була обмеженою. Суд справедливості європейських співтовариств не мав кримінальної юрисдикції, що звужувало його можливості займатися питаннями захисту прав і свобод людини. Незважаючи на обмежену компетенцію у сфері захисту прав людини, саме Суд справедливості європейських співтовариств вперше визнав принцип захисту прав людини складовою права європейських співтовариств [1, с. 370].

Однак із заснуванням Європейського Союзу ситуація починає змінюватися і перша згадка ЄКПЛ відбувається у Договорі про ЄС (далі – ДЕС) зі змінами і доповненнями, внесеними Амстердамським договором. Саме в ньому з'являються положення про те, що ЄС повинен поважати основні права, гарантовані Європейською конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод. [2, с. 301]. Отже, ми отримуємо вказівку на визнання й необхідність дотримання Євросоюзом встановлених Радою Європи стандартів прав людини. Проте говорити про якісь суттєві пов'язані з цим здобутки було б недоцільно, адже немає ніякої конкретики, прямо не передбачається її поширення на діяльність інституцій чи механізмів захисту, передбачених ЄКПЛ.

З прийняттям Лісабонського договору ДЕС було доповнено ст. 2, яка передбачає, що союз заснований на цінностях поваги людської гідності, свободи, демократії, рівності, правової держави і дотримання прав людини, включаючи права осіб, що належать до меншин [3].

Ці цінності є спільними для держав-членів у рамках суспільства, що характеризується плюралізмом, недискримінацією, терпимістю, справедливістю, солідарністю і рівністю жінок і чоловіків. Тобто тут вже простежується те, що повага та захист прав людини є одним з основних напрямів діяльності та ціннісних орієнтирів Європейського Союзу.

Варто відзначити, що приєднання ЄС до ЄКПЛ до набуття чинності Лісабонським договором було взагалі неможливим, оскільки до цього моменту ЄС взагалі не мав міжнародної правосуб'єктності, а отже і права укладати міжнародні договори від власного імені.

Згідно з положеннями ст.6 ДЕС основоположні права, що гарантуються Європейською Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод і які впливають із конституційних традицій, спільних для держав-членів, є загальними принципами права Союзу. Тобто роль Лісабонського договору у цьому питанні є визначальною.

Процес приєднання обумовлюється і закріплюється як обов'язок на рівні установчих договорів.

З огляду на це можемо зробити проміжний висновок, що пріоритетом на шляху приєднання до ЄКПЛ завжди повинен виступати захист прав людини та її основоположних свобод, а тому всі просування у цьому напрямку повинні спрямовуватися на досягнення цієї мети.

Важливим є те, що до установчих договорів Євросоюзу було додано Протокол №8 стосовно п. 2 ст. 6 ДЕС про приєднання Союзу до ЄКПЛ, який передбачає, що угода «про приєднання» повинна відповідати певним умовам. Зокрема однією з них є збереження специфічних особливостей права ЄС і всього Союзу та забезпечення того, щоб таке приєднання не впливало на повноваження самого ЄС або його інститутів. Рада Європи, в свою чергу, зробила відповідні кроки і, як наслідок, був прийнятий Протокол № 14, який містив у собі можливість приєднання ЄС до ЄКПЛ. Такі правові засади обумовили переговорний процес за участю Ради Європи та Євросоюзу, який став реальним і конструктивним [4, с. 138].

Першим тривожним викликом стало питання, що вирішувалося на рівні ЄС і стосувалося, як не дивно, приєднання до ЄКПЛ, що мало місце у 1996 році. Було розроблено Проект Угоди про приєднання між ЄС та РЄ. У ході дискусій було вирішено звернутися за відповідними роз'ясненнями до Суду ЄС, який зміг би надати обґрунтований висновок стосовно можливості такого приєднання. Результатом такого звернення став висновок Суду ЄС 2/94, де неможливість приєднання ЄС до ЄКПЛ обґрунтовувалась відсутністю у ЄС відповідної компетенції, яка не була передбачена його установчими договорами. В цьому разі перешкодою стала відсутність необхідної та достатньої правової бази, яка б дозволила прийняти відповідне рішення. На думку В. Муравйова та О. Святун, однією з причин такого висновку стало те, що приєднання передбачало б запозичення норм без урахування специфіки ЄС і його права. Наступною підставою була відсутність у Конвенції 1950 року розгорнутого каталогу соціальних, економічних та культурних прав, які закріплені й регламентуються таким документом РЄ, як Європейська соціальна хартія 1961 року [5, с.6]. Проте тут йдеться про офіційні причини, якими Суд ЄС обґрунтував свою позицію.

Якщо подивитися з іншого боку та прослідкувати справжні мотиви суду, то на нашу думку, на перший план виходить банальна боротьба за першість. Суд ЄС не бажав підпорядковувати свою юрисдикцію Європейському суду з прав людини. Оскільки громадяни ЄС за захистом своїх прав можуть звертатися до судових органів ЄС, то з приєднання до ЄКПЛ виникне проблема пріоритетності рішення у випадку колізії.

Другим викликом після чергових переговорів та затвердження нового Проекту про приєднання до ЄКПЛ став висновок Суду ЄС від 18.12.2014 № 02/13, де знову було розбито всі спроби виправити ситуацію. Згідно з цим рішенням наголошувалося на ризиках, що можуть призвести до руйнування фундаментальних засад конституційної системи ЄС, якщо приєднання відбудеться відповідно до положень цієї Угоди. Вказана позиція обґрунтовується Протоколом № 8 до Лісабонського договору, відповідно до якого розкривається положення ч. 2 ст. 6 Договору про ЄС щодо приєднання до ЄКПЛ, а саме: особливі умови можливої участі Союзу в контрольних інстанціях Європейської конвенції; необхідні механізми з метою гарантування правильності подання скарг з боку держав, які не є членами, й індивідуальних скарг, залежно від обставин, проти держав-членів і/або проти Союзу. Суд звернув увагу на ризик відступу від принципу взаємної довіри, що є однією із засад ЄС, у разі приєднання до ЄКПЛ, що суперечить праву Європейського Союзу. Зазначається, що Угода не містить положень щодо функціонування механізму співвідповідача та порядку попереднього залучення

Суду ЄС, які б дали змогу зберегти специфічні характеристики права ЄС та самого ЄС, не враховує особливості права ЄС щодо судового перегляду актів, заходів чи бездіяльності з боку ЄС у питаннях Спільної зовнішньої політики і політики безпеки ЄС, позаяк вона делегує судовий перегляд деяких із таких актів, заходів чи бездіяльності виключно «не ЄС органу» [6].

На думку О. Сердюка, висновок № 2/13 має політичний підтекст та наслідки, що не зовсім узгоджуються з політичною волею держав-членів ЄС щодо створення єдиної європейської системи захисту прав людини [7, с. 48].

Наукові думки щодо доцільності та бажаності приєднання ЄС до ЄКПЛ після Висновку 2/13 розділилися. Одні вважають, що додаткова цінність приєднання ЄС до Конвенції допоможе людям краще захистити їхні основні права, на які впливають акти інституцій ЄС, забезпечити необхідний зовнішній контроль дій ЄС та сприятиме рівноцінному тлумаченню ЄКПЛ і Хартії 2000 року. Інші є більш скептичними та зауважують, що наразі стало необхідним виступати проти приєднання ЄС, оскільки приєднання на умовах, визначених Судом ЄС у його рішенні, фактично знизить рівень захисту прав людини, зокрема, стосовно питань, пов'язаних із юстицією та внутрішніми справами. [1, с. 370] На наш погляд, говорити про відмову від приєднання не представляється можливим, адже відповідне положення закріплюється на рівні установчих договорів Європейського Союзу та передбачає його виконання, хоча б і не найближчим часом, якщо не буде внесено відповідних змін. Деякі пункти дійсно потребують врегулювання, проте більша частина є непомірно «роздутою» і зупинитися на них, на нашу думку, було б нераціонально.

Двоє вчених д-р Соня Морано-Фоаді (Університет Оксфорд Брукс) та д-р Стеліос Андреадакіс (Університет Лестера) вважають, що для вирішення проблеми несумісності ст. 53 Хартії основних прав ЄС і ст. 53 ЄКПЛ, виявленої Судом ЄС у Висновку 2/13 існують 3 виходи. Перше – прийняти тлумачну декларацію як додаток до Угоди. Друге рішення – внести доповнення до Угоди у формі додаткової статті. Третє – внести зміни до обох статей (обидві статті можуть бути змінені таким чином, щоб їхні тексти були більш узгодженими і чіткіше виражали зміст, який вони тлумачать) [8]. На нашу думку, з огляду на специфіку висновків та мотиви, якими керується Суд ЄС, ефективним вирішенням цього питання міг би стати окремий документ, що передбачав узгодженість з відповідними положеннями, де закріплювалися застереження, де положення ЄКПЛ не давали б змогу застосовувати такі стандарти захисту прав людини, які могли б поставити під загрозу захист, передбачений Хартією чи дискредитувати право ЄС.

Також пропонувалося включити до Угоди положення, згідно з яким суди держав-членів ЄС мають утримуватися від запитів до ЄСПЛ щодо тлумачення, застосування та обґрунтованості права ЄС. Ці питання мають підлягати передачі для вирішення Судом ЄС. Цей варіант пропонувався для подолання будь-якого проблемного питання, пов'язаного з автономією ЄС і місцем Суду ЄС в цій системі.

Ситуація виникла досить напружена, адже застереження Суду ЄС, знижують ефективність приєднання до ЄКПЛ в цілому. Звісно, можна було домовитися про те, що компетенція ЄСПЛ не поширювалася б на спори між державами-членами ЄС або між державами-членами ЄС і Союзом з питань, що стосуються застосування ЄКПЛ, проте такі кроки ставлять під сумнів всі ті ідеї, які заклалися з внесенням відповідних приписів до ДЕС. На нашу думку, зовсім забувається про мету, з якої все це починалося-захист прав людини та основоположних свобод, а не розмежування компетенції Суду ЄС та ЄСПЛ чи збереження становища, яке існувало б до прийняття Конвенції. Так, це складне питання, але воно вимагає консенсусу, а не односторонніх дій, де один накладає вето, а другий вимушений стукати у закриті двері.

Питанню попереднього залучення Суду ЄС також було приділено увагу і запропоновано три альтернативи його врегулювання, які не є взаємовиключними: включити конкретне і чітке положення про те, що ЄСПЛ «має припинити провадження у справі, якщо ЄС як співвідповідач повідомить його про те, що у справу буде залучений Суд ЄС»; додати роз'яснення для усунення ризику прийняття ЄСПЛ рішення щодо прийнятності попередньої участі у випадках, коли Суд ЄС ще не тлумачив спірне право ЄС, яке розглядається; включити у Проєкт угоди положення, що вимагає від ЄСПЛ повністю та систематично інформувати ЄС про будь-яку справу на розгляді ЄСПЛ, у якій ЄС може потенційно бути співвідповідачем [8]. На нашу думку, більш прийнятним вбачається останній запропонований варіант, адже він звучить не так вимогливо, акцентуючи увагу саме на наданні відповідної інформації, що стосується інтересів Європейського Союзу. Проте знову ж таки, відбувається ситуація, за якої знижується коефіцієнт захисту прав людини, а тому і ставиться під сумнів взагалі весь процес приєднання до ЄКПЛ. До того ж існує Хартія 2000 року, яка теж встановлює відповідний перелік прав людини, структурно побудована за цінностями Європейського Союзу і покликана гарантувати захист прав людини на рівні ЄС. Існування цього документу поступово віддаляє ЄС від приєднання до Конвенції, створюючи альтернативу, яка могла б стати головним конкурентом із системою захисту, створеною в рамках Ради Європи.

«Оговтавшись» від критики Суду ЄС Комісія ЄС оголосила, що вона продовжить роботу та не залишить спроб приєднатися до Конвенції вже з урахуванням попередніх висновків Суду ЄС. 15 січня 2020 заступники міністрів Ради Європи ухвалили продовження термінів співпраці з представниками ЄС у ad hoc групі щодо вироблення правових інструментів, встановлення моделей приєднання [9].

Дійсно, приєднання ЄС до ЄКПЛ повинно було стати важливим етапом, який створив би повноцінний механізм у сфері захисту прав людини. Громадяни могли б оскаржити дії ЄС в ЄСПЛ, ЄС зміг би долучатися до своїх держав-членів у розгляді справ стосовно порушень, які виникли через законодавство ЄС, проте наразі жодних просувальних у цьому напрямку не вбачається, тому потрібно чекати на нововведення, які будуть запропоновані у зв'язку з відновленням переговорів.

Зрозуміло, що розбіжності в стандартах і правозастосовній практиці стосовно захисту прав людини будуть існувати, поки ЄС не ратифікує ЄКПЛ. Приєднання зумовило б однакове застосування контролю з боку судових органів як на національному рівні, так і на рівні Євро-

пейського Союзу. Ми спостерігаємо ситуацію, коли продовжує стверджуватися про важливість приєднання до ЄКПЛ, проте така складна процедура та перешкоди на шляху до її ратифікації нашої думкою, що з перебігом часу пріоритети зміщуються через різноманітні зовнішні та внутрішні чинники. Можливо, це є сигналом до зміни курсу з об'єднання системи захисту прав людини ЄС і Ради Європи на зосередженні своєрідного захисту виключно в рамках ЄС і посилення у цій системі ролі Хартії 2000 року.

Висновок. Проаналізувавши історичний шлях розвитку цього питання бачимо, що нагальним воно стало саме з моменту укладення Лісабонського договору, адже на ЄС було покладено зобов'язання здійснити приєднання до ЄКПЛ. У статті нами була проаналізована і обґрунтована необхідність приєднання ЄС до ЄКПЛ. Встановлено, що вона могла б стати дієвим механізмом на шляху до удосконалення механізмів захисту прав людини в межах Європейського Союзу. Такий механізм надав би громадянам ЄС реальну можливість оскаржувати дії посадових осіб ЄС в ЄСПЛ. Таким чином, за умови виявлення таких порушень, ЄС був би зобов'язаний виправити будь-які неправомірні дії. Європейський суд, у свою чергу, міг би стати незалежним міжнародним арбітром у врегулюванні спірних питань. Таке приєднання засвідчило б послідовність у врегулюванні правозастосовної практики з захисту прав людини, яка б тепер відбувалася не тільки на національному рівні держав-членів, а й на наднаціональному – рівні Європейського союзу.

Основа проблема полягає в досягненні приєднання таким чином, щоб поважати, з одного боку, основні риси Конвенції та, з іншого боку, основні риси Європейського Союзу. До того ж приєднання повинно зберегти своєрідність ЄС, оскільки це дійсно унікальне утворення. Ми вважаємо, що ситуація не типова, але вирішити питання приєднання цілком можливо. Суд ЄС у своїх висновках неодноразово наголошував на потребі адаптацій, підкреслюючи важливість автономії ЄС. Проте, якщо враховувати всі застереження, запропоновані судом, то певною мірою втрачається і ефективність такого приєднання, адже зменшується ступінь захисту прав людини та основоположних свобод.

Нешодавно процес переговорів було відновлено, проте темпи значно сповільнені, що спонукає замислитися над доцільністю такого приєднання та подальших перспективах. Можливо, що в сьогоденні реаліях слід дещо змінити вектор та зосередитися на розвитку існуючих в ЄС механізмів для захисту прав громадян, на ряду із підвищення значення та ролі Хартії 2000 року в цій системі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Поліванова О.М., Побережна О.В. Чи відбудеться приєднання Європейського Союзу до Європейської Конвенції з прав людини? «ДО» і «ПІСПЯ» висновку 2/13 Суду ЄС. *Часопис Київського університету права*. 2020. № 1. С. 370–380.
2. Асірян С., Власенко С., Трішина С. Приєднання Європейського союзу до Європейської Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Підприємництво, Господарство і Право. 2020. № 12. С. 300–304
3. Договір про заснування Європейської Спільноти (Договір про заснування Європейського економічного співтовариства). Офіційний вебпортал парламенту України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_017#Text (дата звернення: 16.10.2022).
4. Комарова Т.В. Практика Суду Європейського Союзу щодо приєднання до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Актуальні проблеми сучасного міжнародного права : зб. наук. ст. за матеріалами І Харк. міжнар.-прав. читань, присвяч. пам'яті проф. М. В. Яновського і В. С. Семенова. Харків. 2015. Ч. 1. С. 135–144
5. Муравйов В.І. Святун О.В. Організаційно-правовий механізм захисту прав людини в Європейському Союзі. Актуальні проблеми міжнародних відносин. 2013. Вип. 117. Ч. 2. С. 3-16.
6. Opinion 2/13 of the Court (Full Court) on the compatibility of the draft agreement with the EU and FEU Treaties. ECJ, 18 December 2014. EUR-Lex – Access to European Union law. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:62013CV0002> (дата звернення: 17.10.2022).
7. Сердюк О.В. Перешкоди приєднання Європейського Союзу до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод: висновок Суду ЄС 02/13 (18.12.2014). Актуальні проблеми сучасного міжнародного права : зб. наук. ст. за матеріалами І Харк. міжнар.-прав. читань, присвяч. пам'яті проф. М. В. Яновського і В. С. Семенова. Харків. 2015. Ч. 1. С. 47–55.
8. The EU Accession to the ECHR after Opinion 2/13: Reflections, Solutions and the Way Forward. Contribution of Dr Sonia Morano-Foadi and Dr Stelios Andreidakis. 20 April 2016. URL: <https://www.europarl.europa.eu/cmsdata/104504/Executive%20Summary%20MoranoFoadi%20Andreidakis%20April%202016.pdf> (дата звернення: 18.10.2022).
9. EU accession to the ECHR. Human rights intergovernmental cooperation, Council of Europe. URL: <https://www.coe.int/en/web/human-rights-intergovernmental-cooperation/accession-of-the-european-union-to-the-european-convention-on-human-rights> (дата звернення: 18.10.2022).